

Khoảng cách hội nhập, nhìn từ cáo buộc của Global Witness

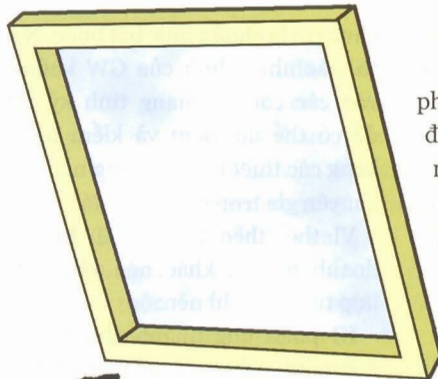
Trong thời gian gần đây, báo cáo “Các ông trùm cao su” (Rubber Barons) của Global Witness (GW) liên quan đến Hoàng Anh Gia Lai (HAGL) và các phản hồi giữa hai bên đã thu hút sự chú ý đáng kể của du luận trong và ngoài nước. Trong bài viết này, tác giả muốn nêu một số ý kiến liên quan đến những vấn đề chung đáng suy ngẫm hơn là việc cổ xúy hay bảo vệ cho bất kỳ một bên nào về một khía cạnh cụ thể nào.

LS. LƯƠNG VĂN TRUNG^(*)

Không bất ngờ

Kinh doanh trong thời toàn cầu hóa, luôn nghĩ đến hậu quả của mỗi hành động có thể dẫn đến rủi ro là điều cần làm đối với mọi doanh nghiệp. Tất nhiên, việc lường trước các rủi ro hay hậu quả của mỗi hành động là khác nhau trong các điều kiện khách quan và chủ quan khác nhau. Trong đầu tư, các rủi ro hiển nhiên mà nhà đầu tư phải lường trước là rủi ro về thị trường, về thay đổi luật pháp tại quốc gia có dự án đầu tư, biến động chính trị, tỷ giá (nếu liên quan đến yếu tố nước ngoài)... Tuy nhiên, trong thế giới hiện đại và toàn cầu hóa, người ta cần tính đến rủi ro liên quan đến các phản ứng mang tính toàn cầu liên quan đến nhiều chuẩn mực và trách nhiệm khác nhau. Do đó, việc một hoạt động đầu tư của một doanh nghiệp không bị cáo buộc bởi chính quyền hoặc người dân của quốc gia nơi nhà đầu tư có trụ sở chính hoặc đầu tư thực hiện dự án không có nghĩa là hoạt động đầu tư đó là hợp pháp và hợp đạo đức trong mắt của các nhà quản lý hoặc người dân ở các nước thứ ba. Dẫn chứng rõ nhất là vấn đề an toàn và vệ sinh lao động đối với các phân xưởng sản xuất hàng xuất khẩu (như sự kiện cháy xưởng may ở Bangladesh gần đây).

Quay lại việc HAGL và tập đoàn Công nghiệp cao su Việt Nam (VRG)

bị GW cáo buộc về những sai phạm trong quá trình đầu tư tại Lào và Campuchia, tôi nhận thấy đây là hiện tượng không thường xuyên xảy ra nhưng không đáng ngạc nhiên.

Thứ nhất, GW chỉ là một trong nhiều tổ chức (chính phủ hoặc phi chính

phủ) tham gia vào việc theo dõi và điều tra các hoạt động liên quan đến môi trường, tham nhũng, quyền con người và phát triển bền vững. Do đó, việc GW hay một tổ chức khác lên tiếng về sự vi phạm hoặc không đáp ứng được các yêu cầu liên quan đến các yếu tố này là hoàn toàn có thể xảy ra đối với bất kỳ doanh nghiệp hay quốc gia nào.

Thứ hai, hoạt động chính của GW tập trung vào việc ngăn chặn các xung đột và tham nhũng liên quan đến tài nguyên thiên nhiên, sự lạm dụng môi trường và quyền con người đi kèm với sự xung đột hoặc tham nhũng đó. Vì thế, nội dung báo cáo của GW chỉ tập trung vào sự liên quan trực tiếp hoặc gián tiếp đến việc tàn phá môi trường (tài nguyên thiên nhiên), bản cùng hóa người dân địa phương, vi phạm quyền con người và tham nhũng ở hai trong các quốc gia thuộc vùng trũng của các chuẩn mực quốc tế về bảo vệ môi trường, đời sống người dân và tham nhũng. Điều này không bất ngờ. Cái đáng buồn là HAGL và VRG lại nằm trọn trong báo cáo này.

Thứ ba, đối tượng mà GW hướng đến đầu tiên không phải là HAGL mà là những nhà đầu tư chịu sự điều chỉnh của hệ thống pháp luật hoặc quy tắc chặt chẽ về những vấn đề này. Vì thế, hầu hết nhận định của giới chuyên môn đều cho rằng, GW tấn công trước hết vào Deutsche Bank và IFC mà như trong báo cáo, GW đã chỉ rõ “Ngân ▶

hàng Deutsche Bank có cổ phần nhiều triệu đô la trong cả hai công ty, trong khi IFC - cánh tay tài chính của Ngân hàng Thế giới - đầu tư vào HAGL. Những khoản đầu tư này rõ ràng trái với cam kết chung của cả hai tổ chức về việc thực hành đạo đức và phát triển bền vững, cũng như nhiệm vụ cốt lõi của Ngân hàng Thế giới là chấm dứt nghèo khó. Và đó cũng là lý do *The Guardian* giật tít “Deutsche Bank và IFC bị cáo buộc cung cấp vốn cho các công ty Việt Nam chiếm đất” và hai tổ chức này cũng cố thanh minh về việc không cấp vốn cho HAGL (Deutsche Bank) hoặc đầu tư qua công ty trung gian có thể hiện rõ ràng về trách nhiệm đối với môi trường và xã hội) (<http://www.guardian.co.uk/world/2013/may/13/deutsche-bank-ifc-bankroll-vietnam-cambodia-laos>).

Phản ứng có phù hợp?

Quan điểm cá nhân của tôi là dù cách xử lý của HAGL trong thời gian qua là nhanh chóng và kịp thời nhưng chưa hẳn là tối ưu, bởi các lẽ sau:

Thứ nhất, có những chuẩn mực GW sử dụng chưa hẳn đã là chuẩn mực của HAGL. Hay nói cách khác, GW có chuẩn mực về trách nhiệm môi trường và xã hội cao hơn HAGL hoặc của Việt Nam, Lào và Campuchia. Điều này có thể dễ dàng nhận ra trong các tiêu chuẩn quốc gia về môi trường, an toàn thực phẩm, điều kiện lao động... của Việt Nam, Lào và Campuchia so với các nước phát triển. Vì thế, tranh luận một vấn đề mà không dựa trên một hệ thống chuẩn mực và khái niệm giống nhau, có lẽ rất khó xác định chính xác ai đúng, ai sai.

Thứ hai, tuy việc sẵn sàng đối chất, mời thẩm định lại hoặc mời bên thứ ba có chuyên môn cao hơn thẩm định thể hiện một sự thiện chí, cởi mở và minh bạch, nhưng xem ra không hoàn toàn phù hợp trong trường hợp này. Bởi lẽ GW có những quan sát và nhận định riêng của mình dựa trên các chuẩn mực về đạo đức kinh doanh và phát triển bền vững mà HAGL, luật pháp Việt Nam hoặc Lào hoặc Campuchia

Các doanh nghiệp Việt Nam nên ý thức đầy đủ hơn và hành động một cách quyết tâm hơn, chân thành hơn đối với các chuẩn mực hành xử trong kinh doanh mang tính quốc tế và tiến bộ.

chưa coi là chuẩn mực bắt buộc. Ngoài ra, các nhận định của GW không đi vào các con số mang tính kỹ thuật để có thể đo, đếm và kiểm nghiệm bằng các thiết bị hoặc công nghệ hoặc chuyên gia trong lĩnh vực đó.

Vì thế, theo tôi, HAGL hoặc các doanh nghiệp khác nếu gặp trường hợp tương tự thì nên:

(i) phản ứng nhanh chóng nhưng điềm tĩnh với sự cởi mở mang tính xây dựng, như tuyên bố khẳng định sự cầu thị và nghiêm túc đón nhận báo cáo đó và mong muốn có một cuộc đối thoại trực tiếp để làm rõ các vấn đề và có cơ hội giải thích. Đồng thời, có thể tạm thời phủ nhận các cáo buộc khi chưa có cơ hội trình bày và tranh luận; (ii) cần xem xét kỹ các chuẩn mực làm căn cứ cho sự cáo buộc để tránh tình trạng tranh luận không cùng ngôn ngữ; (iii) nếu phải phủ nhận, nên phủ nhận những nội dung thiếu chứng cứ nhưng khái niệm khá tương đồng như vấn đề tham nhũng (đưa hối lộ).

Không cần nhìn đâu xa, hãy xem Deutsche Bank và IFC phản ứng trong vụ này. Họ không phản đối ngay các cáo buộc đối với HAGL từ phía GW dù những cáo buộc đó có thể gây tổn thất về danh tiếng và tài chính rất lớn cho họ, thậm chí còn lớn hơn HAGL, xét ở phạm vi toàn cầu, đặc biệt là ở các quốc gia phát triển mà họ có hoạt động kinh doanh. Thay vào đó, họ giải thích việc họ đầu tư vào HAGL dựa trên cơ sở nào và họ đã làm những gì khi đầu tư trực tiếp hay gián tiếp vào HAGL. Tôi đoán hai tổ chức này cũng muốn phủ nhận toàn bộ cáo buộc của

GW nếu họ có thể, nhưng họ đã không thể làm như vậy dựa trên các chuẩn mực mà họ và GW cùng chia sẻ.

Vẫn còn khoảng cách hội nhập

Người ta thường nói “nhập gia tùy tục”. Câu này cần được hiểu rộng hơn việc phải “tùy tục” một quốc gia cụ thể mà là sự tham gia toàn cầu hóa. Các doanh nghiệp Việt Nam cần phải làm quen và tuân thủ các chuẩn mực cao hơn của nhiều quốc gia có đối tác và/hoặc khách hàng trực tiếp và gián tiếp. Có một số vấn đề còn vênh giữa nhận thức và hành động của nhiều doanh nhân Việt Nam với đồng nghiệp của họ ở các nước phát triển là ý thức về đạo đức kinh doanh (sự minh bạch, sự liêm chính, mâu thuẫn quyền lợi, trách nhiệm của người nhận ủy thác) hay vấn đề tham nhũng, chống rửa tiền và tài trợ khủng bố, trách nhiệm xã hội... Thậm chí có sự khác nhau rất lớn về cách phản ứng khi bị một tổ chức cáo buộc vi phạm pháp luật hoặc đạo đức kinh doanh (tham khảo các phản ứng của Nestlé đối với Green Peace, HSBC và Goldman Sachs liên quan đến giao dịch với chính quyền Gadafi, sự kiện “kim cương máu”...). Có nhiều doanh nghiệp không thoải mái khi có điều khoản ràng buộc không được đưa hối lộ cho quan chức hay lại quả cho nhân viên của đối tác hoặc cam kết tuân thủ quy định chống hối lộ ở nước ngoài theo luật pháp của quốc gia nơi đối tác đó có hoạt động.

Vì lẽ đó, các doanh nghiệp Việt Nam nên ý thức đầy đủ hơn và hành động một cách quyết tâm hơn, chân thành hơn đối với các chuẩn mực hành xử trong kinh doanh mang tính quốc tế và tiến bộ. Nói cách khác, nên tìm tiếng nói chung trong một cuộc trò chuyện để không còn sự hiểu nhầm, định kiến hay hoài nghi.

Để kết thúc, tôi muốn nhắc đến một khẩu hiệu: “Hãy nghĩ ra ngoài vòng tròn” (*think out of circle*). Chỉ khi đó, “tâm và tâm” của doanh nghiệp mới có thể vượt ra ngoài biên giới quốc gia.

⁽¹⁾ Công ty Luật Bross & Partners